

УДК 330:339.137.2

Губарєва І. О.

к.е.н., доцент НДЦ ІПР НАН України

ЗАГРОЗИ ТА ПЕРЕВАГИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасний стан металургійної промисловості України та здійснено оцінку основних економічних показників діяльності галузі. Визначено потенційні переваги та загрози європейської інтеграції для економічної безпеки країни та металургійної промисловості, як однієї з провідних галузей економіки України.

Ключові слова: євроінтеграція України, економічна безпека, металургійна промисловість.

Стратегічний курс України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства у Європейському Союзі було проголошено із затвердженням в 1998 році Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу [1]. Ця Стратегія визначає основні напрями співробітництва України з Європейським Союзом (ЄС) – організацією, яка в процесі свого розвитку досягла високого рівня політичної інтеграції, уніфікації права, економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку. Базовим документом, що визначає засади економічної інтеграції України до ЄС та засади розвитку торгівлі, є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони, який найближчим часом має бути підписаний. Створення асоціації між Україною та Європейським Союзом може надати суттєвий вплив на економічну безпеку країни, а особливо на розвиток реального сектору економіки.

Вагомий внесок у розробку теоретичних проблем інтеграції і адаптації економіки України до умов Європейського Союзу у вітчизняній літературі

зробили Білорус О. Г., Галперіна Л., Гальчинський А. С., Геєць В. М., Губський Б. В, Данилишин Б. М., Єременко В. Г., Жаліло Я. А., Лук'яненко Д. Г. та ін. До числа нерозв'язаних питань, які мають важливе теоретичне і практичне значення, необхідно віднести дослідження впливу євроінтеграційних процесів на економічну безпеку країни та розвиток пріоритетних галузей промисловості України.

Метою статті є визначення загроз і перспектив євроінтеграційних процесів для економічної безпеки України та розвитку металургійної промисловості.

Металургійна промисловість є однією із провідних системоутворюючих галузей вітчизняної економіки. Вона безпосередньо задіяна в забезпеченні економічної безпеки нашої держави, формуванні її експортного потенціалу й здатна позитивно впливати на динаміку економічного зростання України. Вона займала у 2012 р. 16,0% в обсягах промислового виробництва, 27,5% в експорті товарів з країни та 11,7% у чисельності працюючих у промисловості (табл. 1). В 2012 р., у порівнянні з 2007 р., всі показники, які характеризують масштабність і значущість металургійної галузі для економіки України, знизилися.

Таблиця 1

Оцінка масштабності металургійної галузі для економіки України [2, 3]

Показник	Од. вим.	Рік	
		2007	2012
Питома вага металургійного виробництва у ВВП	%	5,8	1,6*
Питома вага продукції металургійного виробництва в обсягах промислового виробництва	%	22,0	16,0
Частка експорту металургійного виробництва в експорті товарів з країни	%	42,2	27,5
Частка імпорту металургійного виробництва в імпорті товарів у країну	%	7,8	6,2
Питома вага металургійного виробництва у чисельності працюючих в економіці	%	3,7	3,0
Питома вага металургійного виробництва у чисельності працюючих у промисловості	%	12,8	11,7

* - дані за 2011 р.

В 2012 р., у порівнянні з 2007 р., спостерігалось збільшення імпортової залежності галузі та експортної її спрямованості при зростаючій ємності внутрішнього ринку (табл. 2). Через низьку конкурентоспроможність підприємства галузі втрачають як зовнішні, так і внутрішні ринки збуту металопродукції.

Таблиця 2

Конкурентоспроможність та спрямованість збуту металургійної промисловості [3, 4]

Показник	Од. вим.	Рік	
		2007	2012
Експорт продукції металургійного виробництва	млн. грн.	104975,9	150929,9
Імпорт продукції металургійного виробництва	млн. грн.	23950,8	41858,9
Обсяг продукції металургійного виробництва	млн. грн.	157450,5	224138,2
Відношення експорту до обсягу продукції металургійного виробництва	%	66,7	67,3
Відношення імпорту до ємності внутрішнього ринку продукції металургійного виробництва	%	31,3	36,4
Ємність внутрішнього ринку продукції металургійного виробництва	млн. грн.	76425,4	115067,2

У галузі спостерігалось порушення порогових значень економічної безпеки за наступними напрямками (табл. 3): профіциту зовнішнього торгового балансу металопродукції; імпортової залежності внутрішнього ринку металопродукції; експортної залежності від кон'юнктури зовнішніх ринків металопродукції; ступеня зносу основних засобів; рівню інвестування в основний капітал; інвестиційної активності та випуску інноваційної продукції.

Таблиця 3

Економічна безпека металургійної промисловості [5]

Показник	Од. вим.	Порогове значення	Рік	
			2007	2012
Відношення дефіциту (профіциту) торгового балансу продукції металургійного виробництва до загального обсягу зовнішньої торгівлі (сальдо до суми експорту та імпорту)	%	< 5	14,6	8,9
Частка імпорту продукції металургійного	%	< 30	31,3	36,4

виробництва у внутрішньому споживанні (ємності ринку)				
Відношення експорту продукції металургійного виробництва до обсягу виробництва металургійної продукції	%	< 50	66,7	67,3
Ступінь зносу основних засобів у металургійному виробництві	%	< 35	63,1	59,3**
Відношення обсягу інвестицій в основний капітал до вартості основних фондів металургійного виробництва	%	> 6	14,0	3,7**
Частка підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, у загальній кількості підприємств металургійного виробництва	%	> 50	12,4	15,2*
Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі продукції металургійного виробництва	%	> 5	6,2	1,7*

* – 2011 р.

** – 2010 р.

Українська металургійна промисловість має достатньо високий ступінь забезпеченості промисловими запасами сировини 12,0 млрд т залізної руди, що складає 16% світових запасів; 2,3 млрд т марганцевої руди, що складає 13% світових запасів 16,0 млрд т коксівного вугілля, що складає 4% світових запасів; 1,0 млрд т вапняку та доломітів, що становить 2% світових запасів. При великих загальних запасах залізної руди, яка видобувається в країні, вона має низьку якість. Так, вміст Fe в залізній руді України складає 33%, у той же час в Австралії – 66%, ЮАР – 63%, Індії – 62%, Бразилії – 58% .

При виробництві сталі в Україні трудомісткість складає 52,8 чол. год. на 1 тону. У той же час на металургійних підприємствах ЄС і Росії цей показник складає 16,8 і 38,1 чол. год. на 1 т сталі відповідно. Продуктивність праці при виробництві сталі на українських металургійних підприємствах не перевищує 150 т сталі на чол., тоді як в Японії та ЄС вона перевищує 665 та 473 т сталі на чол. відповідно. У той же час середньогодинна зарплата в ГМК України не перевищує 2,1 дол. за годину при 25,9 і 7,5 дол. за годину в Німеччині та Кореї відповідно.

На металургійних підприємствах України використовується морально та фізично застаріле устаткування, знос якого перевищує 71%. Понаднормативно експлуатується: 54% коксових батарей; 50% доменних печей; 87% мартенівських печей; 26% конверторів; 85% прокатних станів. У той же час в США та ЄС знос основних засобів в ГМК склав 20% та 25% відповідно.

В українській металургійній промисловості 25,4% сталі виплавляється в застарілих мартенівських печах. У той час як в усьому світі – 1,1%. На металургійних підприємствах України 50% сталі виплавляється на прогресивних машинах безперервного лиття заготовки, тоді як у передових країнах – 95,7-97,8%. На металургійних підприємствах України спостерігається висока питома матеріалоемність та енергоемність виробництва, що значно більше ніж в ЄС, Китаї та інших країнах світу.

Підприємства ГМК України компактно розташовані в основному в 4-х областях України: Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій та Луганській. ГМК є основним замовником "Укрзалізниці", забезпечуючи більше 40 % вантажообігу. Структура вантажоперевезень ГМК України має наступний вигляд: 80 млн т або 43,2% – залізна руда; 45 млн т або 24,3% - вугілля; 11 млн т або 5,9% – кокс; 49 млн т або 26,6% – чорні метали.

В Україні металургійні підприємства випускають вузьку номенклатуру й асортимент продукції. У структурі виробництва галузі переважає продукція з невисокою доданою вартістю: заготовки – 18%; товстий лист – 15% гарячекатаний лист – 15 % дрібний асортимент – 14%; крупний лист – 11%.

У структурі експорту продукції металургійної промисловості України переважає продукція первинної переробки: напівфабрикати – 35,1%; плоский прокат – 27,0% довгомірний прокат - 20,4%; феросплави – 5,5%; прокат із легованої сталі – 5,0%; чавун – 4,4%.

Інвестиції в оновлення та модернізацію виробництва підприємств ГМК України в 2011 р. склали 12607 млн грн., що дещо менше, ніж у до кризовому 2007 р. Найбільші інвестиції були здійснені у чорну металургію – 10484 млн

грн у 2007 р. і 5513 млн грн. у 2011 р. На підприємствах ГМК України сума капітальних вкладень за останні 5 років склала в середньому 16 дол. США в перерахунку на 1 т рідкої сталі У той же час в США та ЄС, де знос основних засобів значно менший, щорічно на модернізацію виробництва інвестується відповідно 30 і 25 дол. США на 1 т сталі.

Металургійна промисловість України є експортоорієнтованою. Співвідношення металургійної продукції, реалізованої в Україні та за її межами склало в 2012 р. відповідно 23% і 77%. В Україні головними галузями економіки, які споживають стальний прокат є такі: 38% – виробництво труб, метизів, прокату; 22% – виробництво транспортних засобів та устаткування; 15% – будівництво та виробництво будівельних матеріалів; 13% – виробництво готових металевих виробів та металообробка; 12% – виробництво машин та устаткування

Світове виробництво сталі у 2007-2012 рр. поступово сповільнило темпи свого зростання (рис. 1).

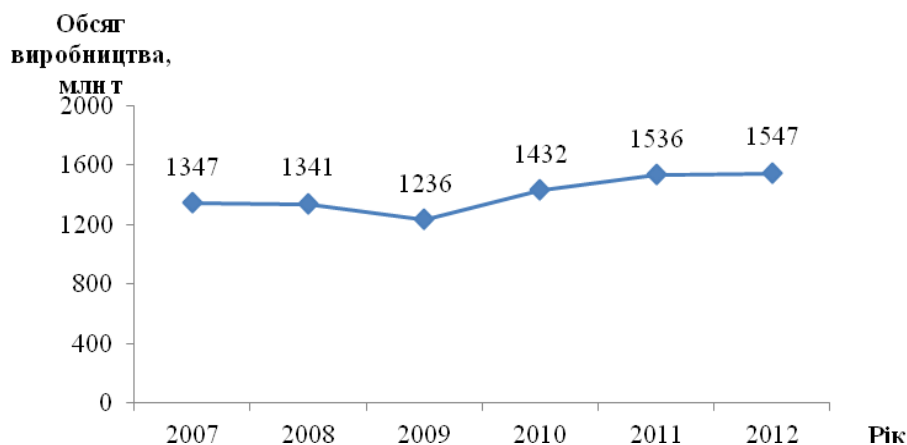

Рис. 1. Динамія обсягу світового виробництва сталі в 2007-2012 рр. [6]

У структурі світового випуску сталі найбільшу питому вагу займає Китай – 46,3%. Питома вага країн-членів ЄС 27 у світовому виробництві сталі складає 10,8%, країн МС – 5,0%, України – 2,1%. Експорт прокату з України в 2012 р. здійснювався за такими країнами світу: ЄС і СНД – по 21,5 %; Близький Схід – 24,4%; Європа (не ЄС) – 11,1% та Африка – 10,4%. З

2007 р. збільшилась частка експорту прокату на Близький Схід – на 8,2%; в ЄС – на 3,9%; в СНД – 2,0%. У той же час зменшилась питома вага експорту прокату в Америку – на 6,6%; в Європу (не ЄС) – на 5,1%. Імпорт прокату в Україну в 2012 р. здійснювався з таких країн світу: СНД – 59,3%; Китай – 10,8%; ЄС 27 – 23,7% та Європи (не ЄС) – 6,2%. З 2007 р. збільшилась частка імпорту з Китаю – на 7,5%; з ЄС 27 – на 2,9% та Європи (не ЄС) – на 3,5%. У той же час зменшилась питома вага імпорту з СНД – на 13,9%.

Світовий ГМК продовжує консолідуватися. Великі ТНК поглинають менші металургійні компанії. Найбільшим виробником сталі у світі є компанія ArcelorMittal, яка володіє в Україні Криворізьким металургійним комбінатом (табл.4). Провідні російські металургійні компанії займають наступні місця серед найбільших компаній світу: Evraz Group – 18-е; Severstal – 19-е; NLMK – 20-е; ММК – 26-е. Найбільша українська металургійна компанія Metinvest займає 28-е місце серед провідних компаній світу.

Таблиця 4

Найбільші світові металургійні компанії 2012 р. [6]

Ранг	Компанія	Обсяг виробництва, млн т
1	ArcelorMittal	96,3
2	Nippon Steel&Sumitomo Metal Corporation	47,9
3	Hebel Group	42,8
4	Baosteel Group	42,7
5	POSCO	39,9
6	Wuhan Group	36,4
7	Shagang Group	32,3
8	Shougang Group	31,4
9	JFE	30,4
10	Ansteel Group	30,2
18	Evraz Group	15,9
19	Severstal	15,1
20	NLMK	14,9
26	ММК	13,0
28	Metinvest	12,5

Проаналізувавши сучасний стан металургійної промисловості України та здійснивши оцінку основних економічних показників діяльності галузі

можна зробити наступні висновки. Світовий ринок металургійної промисловості має тенденцію до уповільнення зростання у зв'язку з рецесією в першу чергу економік країн-членів ЄС і США та уповільнення темпів зростання Китаю. У світі спостерігається перевищення потужностей з виробництва сталі над потребою в ній. Українська металургійна галузь дуже вразлива до кон'юнктури зовнішніх ринків у зв'язку з тим, що 80 % її продукції поставляється на експорт, а внутрішній ринок дуже слабкий. Українські виробники металургійної продукції програють цінову конкурентну боротьбу закордонним компаніям у зв'язку з тим, що вони своєчасно не модернізували своє виробництво. Для вітчизняної металургійної промисловості характерна вузькість номенклатури та сортаменту продукції, яка має переважно низьку додану вартість. На ринках країн-членів ЄС українські виробники не зможуть суттєво розширити свою присутність у зв'язку з невідповідністю їх продукції номенклатурі та сортаменту потребам європейських споживачів. На ринках країн-учасниць МС та інших країн світу українські виробники є прямими конкурентами металургійних підприємств Росії, Казахстану та Білорусі, тому при входженні України до МС не передбачається зростання експорту їх продукції.

Потенційними перевагами європейської інтеграції для забезпечення економічної безпеки України та металургійної промисловості, як однієї з провідних галузей економіки України є: відкриття ринку ЄС для можливого незначного збільшення експорту української металургійної продукції; стимулювання до модернізації вітчизняної металургійної промисловості з метою зниження собівартості її продукції, розширення номенклатури та сортаменту, збільшення випуску видів з більш високою доданою вартістю. Серед потенційних загроз можна виділити: унеможливлення значного зростання експорту вітчизняної металургійної продукції на ринок ЄС через її цінову неконкурентоспроможність, невідповідності номенклатури та сортаменту потребам ринку; продовження обмеження збуту української

металопродукції на ринку країн-членів ЄС за допомогою антидемпінгових розслідувань, квотування, компенсаційних та спеціальних заходів субсидування та ін.

Список використаної літератури

1. World Steel in Figures, World Steel Association. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldsteel.org/statistics/top-producers.html>
2. Виробництво промислової продукції за видами в Україні за січень – грудень 2012 року. Статистичний бюлетень / Державна служба статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Затверджено наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 за № 60. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=3873
4. Ринок сталі 2012 та оцінка перспектив розвитку галузі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bakertilly.ua/media/UKR_Steel_2012.pdf
5. Розвиток сектора чорної металургії в Україні: Світовий банк. – К.: «Міленіум», 2004. – 110 с.
6. Статистичний щорічник України за 2012 р. Державна служба статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу. Затверджено Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615/98>
8. Україна в цифрах у 2012 році. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Щодо напрямів реформування металургійної галузі України. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/435/>

**ГУБАРЕВА И. А. УГРОЗЫ И ПРЕИМУЩЕСТВА
ЕВРОИНТЕГРАЦИИ ДЛЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И
РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ**

В статье проанализировано современное состояние металлургической промышленности Украины и осуществлена оценка основных экономических показателей деятельности отрасли. Определены преимущества и угрозы европейской интеграции для экономической безопасности страны и металлургической промышленности, как одной из ведущих отраслей экономики Украины.

Ключевые слова: евроинтеграция Украины, экономическая безопасность, металлургическая промышленность.

**GYBAREVA I. O. THREATS AND BENEFITS OF THE
INTEGRATION OF ECONOMIC SAFETY AND REAL ECONOMY OF
UKRAINE**

The article analyzes the current state of the steel industry in Ukraine and conducted an appraisal of the main economic indicators of the industry. Defined benefits and threats of European integration for the economic safety of the country and the steel industry as one of the leading sectors of the Ukrainian economy.

Keywords: European integration of Ukraine, economic safety, the steel industry.